

ראשי פרקים

עמודים	הנושא
2	מבוא
3-4	א. תנועת בני עקיבא – ערך החלוציות ושלב ההקמה
4-5	ב. החינוך הבלתי פורמלי
5-7	ג. החינוך הבלתי פורמלי של תנועת בני עקיבא
6-7	ד. 1967 – ערך ההתיישבות כשינוי והשפעתו על יעדים ופעילות בני הנוער
7-10	ה. 2010 – ערך הריבונות כשינוי והשפעתו על המתח בציונות הדתית
10-11	ו. השפעת הוויכוח על הפעילות הפוליטית והלאומנית על פעילות בני הנוער
11-14	ז. השפעת הוויכוח בנושא הפרדת בנים בנות על פעילות בני הנוער
14-16	ח. השפעת הוויכוח בנושא שירת נשים על פעילות בני הנוער
17-18	סיכום
19-20	מקורות
21	נספחים

מבוא

בני עקיבא – תנועה דתית לאומית (ובינלאומית) - נחשבת כיום לתנועה השלישית בגודלה בישראל, עם למעלה מ 56,000 חניכים. עם זאת, ויכוח מהותי סביב שלוש סוגיות יוצר מתח קשה בתנועת בני עקיבא: להישאר תנועה אידיאולוגית, או להפוך לתנועה פוליטית? להתיר מעורבות בנות בנים, או להפריד? להתיר שירת נשים, או לאסור?

סביב שאלות אלה מתפצלת התנועה לזרמים. סביב שאלות אלה מתקבלות החלטות הנהגה שחלק מבני הנוער לא מסכימים אתם, ובתהליך ההתנגדות מתרחקים מהפעילות, פורשים ומקימים תנועה חדשה (אריאל לדוגמה), או מביעים התנגדות בדרכים מגוונות.

שאלת המחקר: מדוע עברה תנועת בני עקיבא מפעילות חברתית לפעילות פוליטית וכיצד השינוי משפיע על סוגיית ההפרדה בין המינים ועל פעילות בני הנוער בנושא?

מכיוון שזאת השאלה, אתייחס בקצרה לפעילות הבלתי פורמלית של בני עקיבא ובהרחבה אתאר את דפוסי הפעילות הבלתי פורמלית בהתייחס לסוגיות המאתגרות את התנועה כיום: תנועה פוליטית, לימוד תורני, מעורבות בנים בנות, שירת נשים. היות וזאת השאלה, לא אכנס לתיאור הפעילות הבלתי פורמלית המסורתית (מחנה קיץ, מסע חנוכה, טיול...), אלא אתמקד בפעילות הבלתי פורמלית סביב הסוגיות שהעליתי. אני מוצא שמאתגר יותר לבחון לא את הפעילות השגרתית, ההולמת את עמידת תנועת הנוער בני עקיבא בקוד הבלתי פורמלי של כהנא (1974), אלא דווקא את הפעילות המאתגרת, הקוראת תגר על יכולת התנועה לחיות עם מורטוריום ועם טעויות.

אבחן את השאלה תוך ניתוח מאמרים של אקדמאים, רבנים ופעילים - שמשיבים כן על ארבע שאלות: כן לתנועה תורנית, כן לתנועה פוליטית, כן להפרדת בנים בנות, כן לאיסור שירת נשים – ומאמרים נגדיים. ראייתי שמונה אנשים: ארבעה גברים וארבע נשים. מתוכם שלושה צעירים פעילים בתנועה, שני בוגרים של התנועה ושלושה הורים. השיחות התקיימו בטלפון סביב שאלות שעסקו בנושאים המרכזיים של העבודה.

אבחן בעיקר את הפעילות הבלתי פורמלית המאתגרת של בני הנוער בתנועה בהקשר לנושאים שבמחלוקת, בניסיון לראות אם התנועה יכולה להתמודד עם האתגר, כפי שמתחייב מהקוד הבלתי פורמלי.

א. תנועת בני עקיבא – ערך החלוציות ושלב ההקמה

תנועת בני עקיבא היא תנועה דתית בינלאומית, הדוגלת בערכי תורה ועבודה וכיום נחשבת לתנועת הנוער השלישית בגודלה בישראל עם 400 סניפים 56,000 חניכים. יש שיגידו המשפיעה ביותר (ערץ 7, 16.3.16). **צעירים מובילים שינוי** - התנועה הוקמה בל"ג בעומר התרפ"ט (1929) בירושלים בזכות חזון של צעיר בן 21 בשם יחיאל אליאש. ליחיאל היה רעיון והוא החליט שהצעירים יכולים להשפיע על החברה. בתרפ"ח (1927) הוא שלח מכתב למזכיר הראשי של 'הברית העולמית לתנועת תורה ועבודה' והציע לייסד תנועת נוער ברעיון 'תורה ועבודה'. המזכיר הוציא חוזר מטעם 'הברית העולמית' והתחילו ניצנים של 'תנועת נוער תורה ועבודה' בארצות שונות.

בישראל, פנה יחיאל לחברים וגיבש קבוצה של 80 איש שהתאספו ובחרו את **השם, הרוח וסמלי התנועה** – אברהם קסטנבוים הציע את השם 'בני עקיבא' והצעירים 'נדלקו' על זה כי זה התחבר להם עם החזון והדרך שתכננו: הרעיון של שילוב בין תורה (רבי עקיבא כתלמיד חכם שהשקיע עצמו בתורה ובהלכה ועם זאת היה הומניסט. התייחס לכל אדם כאדם ופעל לקרב ולא להרחיק), לבין עבודה (הרב היה רועה צאן ולוחם בשורות העם היהודי).

הקבוצה הכינה חוקה ותכנית מפורטת להדרכה. סיסמת התנועה היא "קדש חייך בתורה וטהרתם בעבודה", או בקיצור: תורה ועבודה. הסמל של התנועה הותאם לרעיון תורה ועבודה: לוחות הברית ולצדם עלי זית ושעורה ומעליהם חרמש וקלשון. על הלוח הימני כתובה האות ת', המסמלת את התורה, ועל הלוח השמאלי האות ע', המסמלת את העבודה.

מבחינה **ארגונית**, יחיאל פנה לוועד הפועל של 'הפועל המזרחי' שיסייע בהקמת ארגון בני עקיבא בישראל, אבל הוועד פסל את הבקשה בטענות שתנועת נוער מורדת בקיים, בעוד שחינוך דתי חייב להיות שמרני, שתנועת נוער נדרשים מועדונים שיסיחו את דעת הצעירים מלימוד תורה ובנוסף, אין אישיות חינוכית שתוביל את המפעל החינוכי הזה (אתר בני עקיבא).

יחיאל לא התייאש ופעל בשני מישורים: הקים את סניף בני עקיבא בעיר העתיקה בירושלים, ופנה לגייס **תמיכה של רבנים מכובדים**, בראשם הראי"ה קוק. בתגובה למכתב ששלחו אליו השיב הרב: "נקדם בברכה את פני הניצנים אשר נראו בתנועתנו בדמות ארגון בני הנעורים בשם 'בני עקיבא', ברוכים יהיו לנו אלה צעירי הצאן אשר עליהם תקוותנו בשאיפתנו לגאולתנו ולפדות נפשנו" (שם). עם מכתב זה פנה לרב משה צבי נריה, תלמידו של הראי"ה קוק והוא נרתם לפעילות: היה מדריך ומרכז סניף בני עקיבא בירושלים, חיבר את ההמנון בשנת תרצ"ב (1932) וערך את הביטאון שלה "זרעים". הוא נחשב מאז לרב התנועה.

יש חשיבות לניתוח השפעת הראי"ה קוק על בני עקיבא, כי התנועה אימצה את רעיונותיו בנוגע ללימוד תורני וחתיירה לא"י השלמה באמצעות מאבק בלתי מתפשר שצעירים מסוגלים להוביל. הרב קוק דיבר על "התעודה": המטרה הקולקטיבית של העם היהודי לשוב לא"י, שתהיה מרכז תורני עצום. בפן האוניברסלי דיבר על תפקיד היהדות בהפצת המוסר בקרב הגויים, שינוי הפוליטיקה העולמית וגאולת העולם (הומינר, 2016).

במשנתו באה לביטוי גישת ההרחבה הפונדמנטליסטית, כי בכך שהכיל את הטוטליות של הקדושה הדתית על ערכי הלאומיות, כיוון מלכתחילה לרדיקליזם לאומי ופוליטי של מאבק בלתי מתפשר למען המטרות הלאומיות, שהפכו חלק מהמטרות הדתיות. ובכך שתלה את התקומה המדינית